

A SHEFFIELDI EGYETEMI KÖNYVTÁRRÓL

MÁTÉFY GYÖRKNÉ

A Közép-Angliában lévő Library Sheffield of University-t (a továbbiakban Sheffieldi Egyetemi Könyvtár) 1905-ben alapították, s ma már tekintélyes szerepet tölt be az egyetemen kívül a város és Yorkshire életében is.

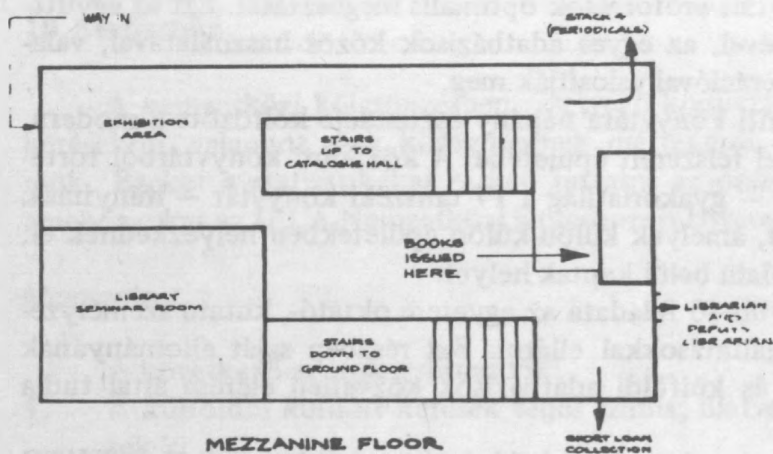
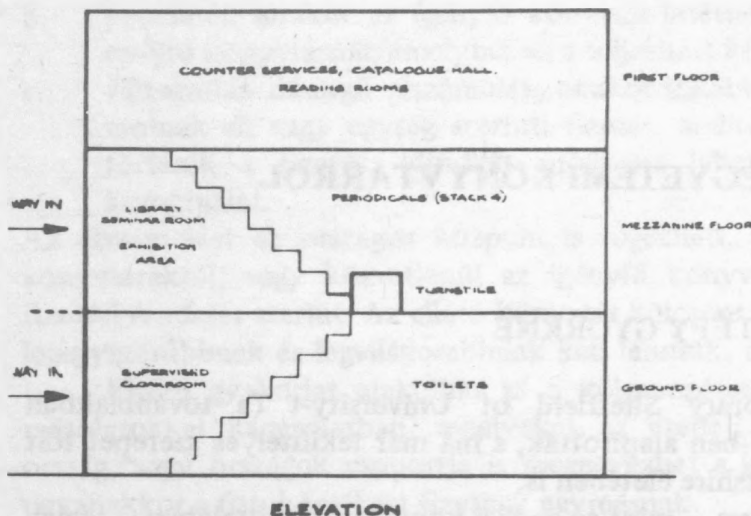
A Sheffieldi Egyetemi Könyvtárra – mint az angliai könyvtárakra általában – legjellemzőbb az a típusú hálózati rendszer, amely lehetővé teszi az egyes könyvtárak közötti hatékony együttműködést, a könyvtári erőforrások optimális megosztását. Ezt az együttműködést a telex-rendszer kiépítésével, az egyes adatbázisok közös használatával, valamint a közös szerzeményezési kooperációval valósítják meg.

A Sheffieldi Egyetem központi könyvtára néhány esztendeje költözött a modern, korszerű technikai segédeszközökkel felszerelt épületébe. A központi könyvtárból történik az egyetemi könyvtári hálózat – gyakorlatilag a 17 tanszéki könyvtár – irányítása. Ezek közül három nagyobb méretű, amelyek külön-külön épületekben helyezkednek el, míg a többiek a tanszéki épületek falain belül kaptak helyet.

A Sheffieldi Egyetemi Könyvtár fő feladata az egyetem oktató-, kutató személyzetét és hallgatóit magasszintű szolgáltatásokkal ellátni. Ezt részben saját állományának feltárása, részben az egyéb hazai és külföldi adatbázisok közvetlen elérése által tudja biztosítani.

A Sheffieldi Egyetemi Könyvtár mint városi hálózati központ is működik a SINTO rendszeren belül (Sheffield Interchange Organization), s mint ilyen – regionális alapon – módszertanilag irányítja, koordinálja a város egyéb oktatási-, műszaki-, tudományos- és közművelődési könyvtárainak munkáját. A hangsúly a kooperációban beszerzett könyveken, folyóiratokon, azok feldolgozásán és közös adatbázisba vitelén van. A könyvtár a SINTO rendszerben végzett munkája során közvetlenül kapcsolódik a NATIS (National Information Systems) programhoz és a BLAISE (British Library Automated Information Service) rendszeren keresztül a British Library munkájához. Tevékenyen vesz részt az UNISIST programban meghatározott céljai megvalósításában is.

A központi könyvtár épületének földszintjén a ruhatárat és a mellékhelyiségeket képezték ki. A félemeleten lévő hall kitűnő lehetőséget biztosít időszaki kiállítások megrendezésére. E szinten található az ellenőrési pont, melyen keresztül csak kikölcsonzótt művekkel lehet távozni. A félemeleten helyezkedik el a „szemináriumi terem”, amelyben speciális továbbképző tanfolyamokat tartanak a különféle szakterületeken diplomát szerzett hallgatóknak. A szakmai informátori tanfolyamokat a Postgraduate School of Librarianship and Information Science szervezi. Kissé távolabb az igazgatóság, titkárság és

Az alsó szintek alaprajza

osztályozásnak megfelelő szakrendben találhatók. Külön folyosóról közelíthető meg az állománygyarapítás és könyvtárközi kölcsönzés osztálya.

A következő szinten vannak a különgyűjtemények, parlamenti jegyzőkönyvek, kéziratok, nem hagyományos dokumentumok. Egy szinttel feljebb, ugyancsak szabadpolcos tárolási rendszerben a folyóiratgyűjtemény. A kurrens folyóiratok külön, egy kisebb teremben vannak. A folyóiratok tárolása betűrendben, ezen belül növekvő évszámunként történik, s a köztük való eligazodást a kardex-rendszerű folyóiratkatalógus és a referencé-szolgálat biztosítja.

A központi könyvtár állománya 800 ezer kötet könyv, 60 ezer kisnyomtatvány, 5500 féle kurrens folyóirat és több ezer audio-vizuális dokumentum. A könyvtár dolgozóinak létszáma – beleértve a 17 tanszéki könyvtár munkatársait is – 550 fő.

A központi könyvtár: az egyetem valamennyi fakultását ellátja szakirodalommal, tájékoztató kiadványokat szerkeszt, irodalomkutatásokat végez, eseti és folyamatos

egyéb hivatali, vagy feldolgozó helyiségek találhatók. Az ellenőrzési ponttal szemben egy zárt üvegfolysó nyílik, amely összeköttetést biztosít a 17 emeletes „művészetek tornyá”-val, ahol a University Sheffield Institute of Education Library és a Biomedical Information Service of University kaptak megfelelő munkaszobákat.

Az első emeleten vannak az olvasókkal közvetlenül foglalkozó osztályok. A bejárat mellett a referencé- és a fotomásoló szolgálat; beljebb a 200 személyes, üvegfalakkal körülvett hallgatói olvasóterem található, míg egy kisebb, jól felszerelt terem a tanárok és kutatók számára létesítettek. A referencé-műveket tartalmazó központi térben helyezték el a katalógusszekrényeket és a microfiche-olvasó készülékeket. Az e szinten található művek szabadpolcos rendszerben, a Dewey-féle tizedes

információszoftvert végez. A könyvtár közvetlen szolgáltatásaival kizárólag az egyetemi munkatársakat látja el.

Az *állománygyarapítási osztály*: koordinálja és bonyolítja a tanszéki könyvtárak könyvbeszerzéseit is. Számítógéppel, központilag tartják nyilván a beszerzésre javasolt műveket, ezeket szelektálják, majd továbbítják a megrendeléseket. Részből az igények differenciáltsága, részben gazdasági indítékok folytán, a beszerzéseknél szem előtt tartott elvük, hogy 1-1 műből minél kevesebb példányt szerezzenek be. Az olvasók igényeinek kielégítését a kölcsönzési határidők megrövidítésével valósítják meg.

**BOOK RECOMMENDATION FORM
APPLIED SCIENCE LIBRARY**

Fund

Date

Author

Title

Series

Publisher

Place _____ ISBN _____

Source of reference

Date of Book _____ No. of vols _____ Price _____

Required by

Reserve for

Copy for

PLEASE ADD ANY FURTHER
INFORMATION ON THE BACK

ASL

Counter

Dept. Library

Reference

Extra Copy

Replacement

Chk'd cats. orders

Egy tanszéki könyvtár könyvrendelő formanyomtatványa

A *katalogizálási osztály*: központilag végzi az újonnan beérkezett művek feldolgozását. A könyvekről az AACR alapján készítenek címleírást egy FLEXOWRITER írógépen. A katalóguscédulán a mű Dewey-féle szakszáma mellett a tárgyszó is szerepel, valamint annak a könyvtárnak a neve, amelyben a mű megtalálható. A központi könyvtár a tanszéki könyvtárak gyűjteményéről központi katalógussal rendelkezik. Miután az írógép lyukszalagot is készít a bibliográfiai leírásról, a továbbiakban erről a lyukszalagról sokszorosítják a kellő számú katalóguscédulát. A szalagot ezután továbbítják a British Library-nak, ahol erről készülnek a leírások részben a British National Bibliography, részben microfiche-k sokszorosításához. Az újonnan beszerzett művekről havonta egy alkalommal, majd félévenként egyszer kumuláltan viszik microfiche-re az adatokat. A British Library 1-1 példányt saját, országos jellegű központi katalógusához használ fel, a többi példányt pedig megküldi a Sheffieldi Egyetemi Könyvtárnak, amely három esztendeje párhuzamosan használja ezt a régi típusú cédulakatalógussal.

A Sheffieldi Egyetemi Könyvtárban a bibliográfiai leírással egyidőben minden egyes műről egy számítógépes adatbeviteli lapot is kitöltenek, valamint azonosító, ún. PLESSEY-számmal látják el azokat. Az azonosító szám a könyvborító tábla belső oldalára kerül; míg az adatlap adatait a MARC-rendszerben működő számítógépes központi adat-

bázisba viszik. Az azonosító szám alapján az egyes művek adatai bármikor lehívhatók, javíthatók, törölhetők.

Az azonosító, ún. PLESSEY-szám

Az olvasószolgálati osztály: látja el az olvasótermi felügyeletet, segíti az olvasókat a katalógusok használatában, a technikai segédeszközök (SONY videokazettás berendezések, SANYO magnetofonok, REGMA RL6 microfiche/film olvasó-nagyító-másoló berendezések és pénzérme-bedobós gyorsmásoló automaták) kezelésében.

A kölcsönzési osztály: munkáját a három esztendeje bevezetett on-line, – a PLESSEY cég által 1972-ben kifejlesztett – számítógéppel olvasható könyv- és kölcsönzői nyilvántartással végzi. Az olvasó által kitöltött személyi adatlapról – a PLESSEY DSP101 kódnymotató készülékkel – a személyi adatokat mágnesezett papírcimkére viszik, amelyet egy 50 x 70 mm-es kartonra ragasztanak. A lapocska a továbbiakban az olvasójegy szerepét tölti be. Az előbbi, ún. PLESSEY-szám elkészítésével egyidejűleg az olvasó adatait a PERTEC 7 – Track Magnetic Tape Unit mágnesszalag-kazettába gyűjtik, s így az is bekerül a központi adatbázisba. Kölcsönzéskor, visszavételkor az olvasójegy és a könyv PLESSEY-számait egy elektromos fényceruzával – a PLESSEY Light Pen-nel – keresztben áthúzzák, az éppen aktuális „Kölcsönzés” vagy „Visszavétel” feliratú gomb egyidejű lenyomásával. Az áthúzás alkalmával egy jellegzetes sípoló hang jelzi a kölcsönzés vagy visszavétel tényét. Amennyiben az ellenőrzési ponton keresztül ki nem kölcsönzött művel távoznak, az elektronikus érzékelő berendezés éles, sípoló hangjával hívja fel a könyvtáros figyelmét az illegálisan kikerülő könyvre (minden mű könyvborító táblájába egy mágnesezett lapocska van elhelyezve, amit a berendezés érzékel). Az adatokat a fényceruzás leolvasáskor mágnesszalag-kazettákba gyűjtik, amelyeket esetenként az egyetemi számítóközpontban feldolgoznak, s így reggelenként naprakész határidős, statisztikai és egyéb nyilvántartó listákkal rendelkeznek.*

A könyvtárközi kölcsönzés osztálya: központi számítógépes nyilvántartás révén azonnal közölni képes az olvasóval, hogy az általa keresett mű mely könyvtárban hozzáférhető. Amennyiben a kölcsönözni kívánt mű a SINTO hálózatban nem található, az osztály a BLAISE rendszer segítségével, on-line üzemben működő telex-terminálon hívja meg a Boston Spa-ban lévő Lending Division of British Library-t, és ily módon kölcsönöz.

* A Plessey rendszer részletes leírását ld. a Könyvtári Figyelő 1978/5. számában (SZABÓ László: Gépesített kölcsönzési rendszerek.)

A rövid határidőre kölcsönözhető művek osztálya; azokat a dokumentumokat (általában egyetemi tankönyveket, jegyzeteket) kölcsönzi maximum 3 napos határidővel, amelyeket gyakran, sok olvasó igényel.

A tájékoztatási osztály: a nagy olvasóterem feletti térben, reference-művekkel bőven ellátott helyiségben végzi munkáját. Három esztendeje a manuális irodalomkutató-sokon kívül számítógépes, a LOCKHEAD DIALOG rendszerre alapozott irodalomkutató-sokat is elvállal. Itt az irodalomkutató, információkeresés részben on-line, részben off-line módon, telefon-tárcsázással történik. A kaliforniai adatbázis csupán a MEDLINE rendszeren belül 94 különböző témájú file-lal rendelkezik. A keresés a következő módon megy végbe: 1) a kutató kitölt egy formanyomtatványt; 2) a könyvtáros tárgyszavazza a kérést, majd a számítógéppel készített MEDLINE INDEX-ből (ami gyakorlatilag egy deszkriptor-szótár) kikeresi a megfelelő tárgyszót, kiírja a mellette található 6 jegyű számot; 3) a könyvtáros leül a TEXAS INSTRUMENTS gyártámú telex-terminálhoz, telefonon meghívja a kaliforniai adatbázist, bebillyntyűzi a 6 jegyű szám első két számát (ez a keresett file azonosító száma), majd várja a visszajelzést (ami általában fél órán belül megérkezik); 4) visszajelzéskor a könyvtáros bebillyntyűzi a file azonosító száma utáni további 4 számjegyet is (ezek azonosítják a tárgyszót) a továbbiakban pedig figyeli a vizuális display-n a kért bibliográfiai adatokat, amelyeket azonnal ki is nyomtathat a telex-terminálon. Ez a keresési módszer rendkívül gyors és gazdaságos, ugyanis nem kell hozzá semmiféle különleges berendezés a telefon-készüléken, vizuális display-n és a telex-terminálon kívül. Ugyanakkor percek belül, aránylag kis költségráfordítással, a világnak szinte a legteljesebb retrospektív adatbázisából, nagy mennyiségű releváns információval rendelkezhet a kereső személy. Egy keresés általában 50 megfelelő választ jelent, amelynek költsége maximum 30 \$.

A számlázást a berendezés azonnal, automatikusan elvégzi, regisztrálja és a terminálon keresztül közli az igénylővel. Ezek

SHEFFIELD CO-OPERATIVE SERIALS LIST

INPUT: NEW TITLE

title control no. run no.
N 1

country (2) & ISSN (8)	SN	
title	TI	
bibliographical notes	..	
former titles (7 ea.)	FT	
later titles (7 ea.)	LT	
library authority	LA	
location	LO	
class no.	CL	
holding	HM	
Plenary no.	PL	
indexes	XX	
supplements	SU	
loan status	LS	
SINTO list	ST	

Folyóiratok
számítógépes adatbeviteli bizonylata

a berendezések természetesen a hazai adatbázis megkeresésére is alkalmasak, amelyeket a BLAISE rendszeren keresztül tudnak kapcsolni. A Tájékoztatási Osztály a gondozója a számtalan könyvtári kiadványnak is, mint pl. a „Librarian's Annual Report”, „SINTO News” stb.

A számítógépes feldolgozó osztály: munkatársai számítástechnikai ismeretekkel is rendelkező könyvtárosok. Az input-output bizonylatok kitöltését, ellenőrzését végzik, koordinálják szinte a teljes feldolgozó munkát. MARC rendszerű számítógépes feldolgozással viszik az adatokat az adatbázisba, amelyhez az egyetem ICL 1907 számítógépét veszik igénybe. Jelenleg még az olcsó, batch üzemmódban, lyukkártyákra lyukasztva viszik át az információkat. Három esztendeje a könyvtár saját állományának számítógépes feldolgozásán kívül a SINTO rendszer összes folyóiratainak feldolgozását is végzi. Ily módon a város valamennyi könyvtárában megtalálható folyóiratokról azonnal felvilágosítást tudnak nyújtani. Ennek a központosított folyóirat-nyilvántartásnak, feldolgozásnak szinte felmérhetetlen gazdasági jelentősége van, ha figyelembe vesszük, hogy 1–1 folyó-

iratot a városban csupán 1–2 könyvtár rendel meg és tár fel tartalmilag. Ugyanakkor szinte naprakészen olvashat, hasznosíthat bárki, bármilyen információt a központi számítógépes nyilvántartási rendszer segítségével.

A *Biomedical Information Service*: az egyetemi könyvtári szolgáltatások egyik kivitelezője, s mint a humánbiológiai SDI-profilok szerkesztősége működik. A szerkesztőség speciális figyelési területe a biológiai és fiziológiai szakirodalom. A témafigyelés 103 profilra vonatkozik, melyeknek száma egyre bővül. A kiadványok havonta jelennek meg, s ezeket előfizetéses rendszerben terjesztik (Magyarországról 7 előfizetője volt a lapnak 1979-ben). Az „Express Bulletin”-ek a kurrens szakirodalomról tájékoztatnak, míg az „Economy Bulletin”-ek az INDEX MEDICUS-ból átvett retrospektív szakirodalmat közlik. Valamennyi téma figyelése számítógéppel történik, s az eddig megjelent valamennyi

ECONOMY BULLETINS 1979

Economy bulletins are based on sections of Index Medicus rather than our own selection, by permission of US National Library of Medicine.

FIRST SERIES

- 1 Autoimmune Disease
- 5 Demyelinating Diseases
- 6 Drug Addiction
- 10 Muscular Dystrophy
- 11 Neurochemistry
- 12 Psychopharmacology
- 14 Spina Bifida
- 15 Structural Lipids
- 16 Transplantation Immunology

SECOND SERIES

- 17 Antibodies
- 18 Antigen-Antibody Reactions
- 19 Carbohydrate Metabolism
- 21 Cell Division
- 25 Hypersensitivity
- 27 Neoplasm Immunology
- 29 Phagocytes
- 31 Steroidogenesis
- 33 Toxins
- 34 Vision

THIRD SERIES

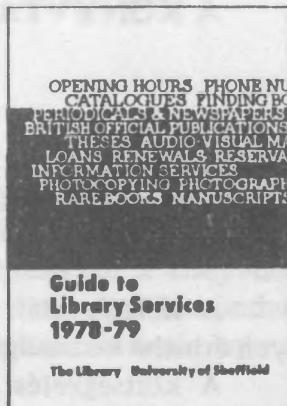
- 35 Adrenal glands
- 36 Autonomic nervous system
- 37 Autoradiography
- 39 Blood coagulation
- 40 Blood proteins
- 41 Catecholamines
- 42 Collagen diseases
- 43 Diet
- 44 Diuretics
- 45 DNA
- 46 Environmental physiology
- 47 Epithelial replacement
- 48 Growth
- 49 Hypothalamus
- 50 Inborn errors of metabolism
- 52 Kidney disease
- 53 Lymphoreticular system & disease
- 54 Microcirculation
- 55 Mineralocorticoids & glucocorticoids
- 56 Mucopolysaccharides
- 57 Muscle
- 58 Nucleoproteins
- 59 Oncogenic viruses
- 60 Respiratory system
- 61 RNA
- 62 Receptors (sensory)
- 64 Tissue culture
- 66 Toxoplasmosis

Néhány téma a figyelt 103-ból

kiadványuk floppy disc-eken visszakereshetők. Előfizetőikről szintén számítógépes nyilvántartást vezetnek. A szerkesztőség eseti irodalomkutatásokkal is foglalkozik, amelyeknek díja 10 L. A szolgáltatások a BLAISE MEDLINE és TOXLINE-on alapulnak. A szerkesztőség teljes létszáma 11 fő, akiknek fizetését az előfizetési díjakból fedezik.

A Sheffieldi Egyetemi Könyvtár tanulmányozása során számos olyan módszert említhetnék, amelynek bevezetése hazai könyvtáraink számára csakis előnyt jelentene. A legkövetendőbb példának azonban azt a könyvtári hálózati rendszert tartanám, amely hazánk könyvtárai számára is lehetővé tenné a szorosabb, egymást kölcsönösen segítő együttműködést. Enélkül a kooperáció nélkül ma már szinte elképzelhetetlen a mennyiségileg és minőségileg ugrásszerűen megnövekedett információigények kielégítése.

Tény, hogy egy ilyen jól szervezett, működőképes hálózati rendszer kiépítéséhez évekre, s mindennek előtt együttműködni kész lelkes, szakmailag alaposan felkészült szakemberekre, elsősorban könyvtárvezetőkre lenne szükség. Azonban az ily módon létrehozott kooperáció – mind anyagilag, mind erkölcsileg – a legrövidebb időn belül többszörösen kamatoztatná a ráfordított energiákat.

A VOLT ORSZÁGOS PAHLAVI ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR (Teherán) neve most Országos Orvostudományi Könyvtár. Egy 1979 júliusi tudósítás szerint a régi címmel érkezett folyóiratküldeményeket nem hajlandók felbontani a könyvtárosok, úgyhogy ezrével halmozódtak fel a feldolgozatlan folyóiratszámok.

(Focus, 1979. 2.no.)

AZ „ÖREGEK KLUBJA” (tapintatos francia fogalmazásban: a „harmadik korosztály” klubja) tagjainak segítségével nyitották meg újra a községi könyvtárat egy Strasbourg környéki kisváros iskolájában. Egy tanítónő végzi a gyarapítást, s a klub két (75 és 81 éves) tagja látja el az olvasószolgálati teendőket.

(Livres Hebdo, 1979. 6.no.)